

Стаття надійшла до редакції 10.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Бялик В. Д.

УДК: 811.111–42

А. М. Гуцол

**КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМИ *KONFLIKT*
(на матеріалі німецькомовних лексикографічних джерел)**

На сьогоднішній день спостерігається тенденція антропоцентричних розвідок системи мови, в якій конфліктологія не є виключенням. Конфлікти зустрічаються у всіх сферах діяльності людей і часто відносяться до числа значних і хвилюючих подій людського життя.

Конфліктну (конфронтаційну) комунікативну поведінку вивчали в різних аспектах: соціолінгвістичному (Д. Лі, Т. Кочман та ін.), психологічному та психолінгвістичному (І. Горелов, К. Сєдов, Н. Гришина й ін.), гендерному (А. Мартинюк), дискурсивному (О. Фадєєва, І. Фролова), проте ця ланка лінгвістики й досі ґрунтовно та всебічно не досліджена, тому вона залишається актуальною для розвідок багатьох учених.

«Конфлікт належить до базових складників людської свідомості й буття, його проекція в площину комунікативної практики являє собою конфронтаційну мовленнєву взаємодію, основною критеріальною ознакою якої виступає її функція – порушення гармонії міжсуб'єктних відносин» [1, с. 106].

Матеріалом нашого дослідження послуговували дефініції лексеми *Konflikt*, подані лексикографічними джерелами німецької мови.

Конфлікт – це біполярна система, яка передбачає наявність мінімум двох членів комунікації, інтенцією яких/якого (1 співрозмовник) виступає дискримінація реципієнта. «Мовний конфлікт має місце тоді, коли одна зі сторін свідомо і активно здійснює мовні дії на шкоду іншій, які можуть виражатися відповідними – негативними – засобами мови і мовлення» [2]. Такі мовні дії мовця провокують негативну (мовну) поведінку комунікативного опонента.

Мета статті полягає у проведенні компонентного аналізу даної лексеми.

Компонентний аналіз, за визначенням В. В. Левицького, – це «розчленування лексичного значення на елементарні смислові одиниці, які науковці найчастіше позначають терміном «компонент» або «сема» [3, с. 114]. Застосування даного аналізу дасть змогу визначити ядерно-периферійну структуру лексеми *Konflikt* та проаналізувати її семантичні складники, що і є завданням даного дослідження.

Опрацювання тлумачних словників німецької мови [4 – 13] дозволило виокремити наступні основні значення лексеми *Konflikt*:

- Zustand der Unverträglichkeit, Streitigkeit (синонімами до цього значення є Auseinandersetzung, Spannung, Streit, Uneinigkeit, Verstimmung; (gehoben) Hader, Zerwürfnis, Zwietracht, Zwist[igkeit]; (bildungssprachlich) Disharmonie, Kontroverse);

- eine bewaffnete, militärische Auseinandersetzung zwischen Gegnern (синоніми: Kampf, Krieg);

- innerer Widerstreit, Zwiespalt (Dilemma, Kalamität, Notlage, Schwierigkeit, Unentschiedenheit, Widerstreit, Zerrissenheit, Zwiespalt; (gehoben) Bedrängnis; (umgangssprachlich) Bredouille, Klemme, Zwickmühle).

Проведений компонентний аналіз лексеми *Konflikt* на основі дефініцій із лексикографічних джерел (загалом – 10: I – Duden [4]; II – DWDS-Wörterbuch [5]; III – Goethe-Wörterbuch [6]; IV – Meyers Großes Konversationslexikon [7]; V – OpenThesaurus [8]; VI – OWID [9]; VII – TheFreeDictionary [10]; VIII – Wikiwörterbuch [11]; Wahrig G. Deutsches Wörterbuch [12]; Der Sprach-Brockhaus [13]), дав змогу виявити 55 компонентів даної лексеми, що подані у Таблиці 1.

Таблиця 1

Компонентний (семний) аналіз лексеми KONFLIKT

	Компоненти	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	ω
1.	Alternative	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	1
2.	anregend	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
3.	Anstoßnehmen	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
4.	Aufeinanderprallen	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	2
5.	Aufeinandertreffen	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
6.	Auffassung	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	1
7.	Auseinandersetzung	+	+	+	-	+	+	-	-	-	+	6
8.	Außenwelt	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
9.	Bedingung individueller Entwicklung	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
10.	Bestrebung	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
11.	bewaffnet	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	1
12.	Differenz	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
13.	Dissens	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
14.	Divergenz	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
15.	Entwicklungsprinzipien	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
16.	(drohende) Expansion	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
17.	Fehde	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
18.	Gefecht	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
19.	Gegensatz	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	2
20.	gegensätzlich	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
21.	Gegner	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	2
22.	Gesetz	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	3
23.	Handgemenge	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1

24	handgreiflich	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	2
25	innerer Widerspruch	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
26	innerer Widerstreit	+	+	+	+	-	+	-	-	+	-	6
27	Interesse	+	-	+	-	-	+	-	+	-	-	4
28	immerwährend	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
29	(Macht-/Richtungs-) Kampf	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
30	Klima	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
31	Kontroverse	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
32	kriegerische Mittel	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
33	Krise	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
34	Meinung	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	1
35	Meinungsverschiedenheit	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
36	militärisch	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	3
37	Okkupation	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
38	Opposition	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
39	Personen/Gruppen	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	1
40	Position	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
41	(innere) Probleme	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
42	Resultat	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
43	revolutionäre Unruhen	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
44	schwierige Situation	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	2
45	(soziale, politische) Spannung	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
46	Streit	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	3
47	Streitigkeit	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	1
48	Unstimmigkeit	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
49	Unverträglichkeit	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	2
50	verbal	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
51	(moralische) Verpflichtungen	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	1
52	widerstreitend	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
53	Zusammentreffen	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	1
54	Zusammenstoß (des Individuums)	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	2
55	Zwiespalt	+	+	-	-	-	+	+	-	+	+	6

Беручи до уваги дані Таблиці 1, виокремлюємо ядро лексеми *Konflikt*, яке складається із 3 компонентів, фіксованих у 6 тлумачних словниках: *Auseinandersetzung* «суперечка, дискусія», *innerer Widerstreit* «внутрішнє зіткнення» та *Zwiespalt* «розбрат», що, водночас, і визначає її понятійну основу.

До ближньої периферії належать компоненти, представлені у 3 – 4 лексикографічних джерелах: *Gesetz*, *Interesse* та *militärisch*. Очевидно, що ці компоненти відіграють не менш важливу роль, ніж ядерна основа лексеми *Konflikt* і тому є релевантними для нашого дослідження.

Дальню периферію складають відповідно найменш частотні компоненти (1–2 фіксації): *Alternative, anregend, Anstoßnehmen, Aufeinanderprallen, Aufeinandertreffen, Auffassung, Außenwelt, Bedingung individueller Entwicklung, Bestrebung, bewaffnet, Differenz, Dissens, Divergenz, Entwicklungsprinzipien, (drohende) Expansion, Fehde, Gefecht, Gegensatz, gegensätzlich, Gegner, Handgemenge, handgreiflich, immerwährend, (Macht-/Richtungs-)Kampf, Klima, Kontroverse, kriegerische Mittel, Krise, Meinung, Meinungsverschiedenheit, Okkupation, Opposition, Personen/Gruppen, Position, (innere) Probleme, Resultat, revolutionäre Unruhen, schwierige Situation, (soziale, politische) Spannung, Streit, Streitigkeit, Unstimmigkeit, Unverträglichkeit, verbal, (moralische) Verpflichtungen, (innerer) Widerspruch, widerstreitend, Zusammentreffen. Zusammenstoß (des Individuums).*

Таким чином, до ядра лексеми *Konflikt* входять три понятійних компоненти (семи):

1) **Auseinandersetzung** (суперечка, дискусія між двома або більше супротивниками) позначається лексемами *Begegnung, Streitigkeit, Diskussion, Kampf, Streit, Spannung*; сполучається з наступними прикметниками *heftig, kriegerisch, gewalttätig, politisch, gerichtlich, kritisch, juristisch, blutig* та дієсловами *kommen, führen, eskalieren, scheuen, geben, vermeiden, beenden, verwickeln*.

2) **innerer Widerstreit** – внутрішнє зіткнення, що імплікує так званий «конфлікт особистості» або «внутрішня боротьба», коли комунікант виражає несумісні бажання, інтереси чи потреби як до себе, так і до оточуючих. Синонімічний ряд даного компоненту складають іменники *Gegensatz, Spannung, Zwiespalt*; (bildungssprachlich) *Antagonismus*; (umgangssprachlich) *Zwickmühle*. Лексичної сполучуваності у лексикографічних джерелах не знайдено.

3) **Zwiespalt** (розбрат, непорозуміння) вербалізується також лексемами *Gegensatz, Kluft, Konflikt, Schwierigkeit, Spannung, Widersprüchlichkeit, Widerstreit, Zerrissenheit, Zweifel*; (gehoben) *Bedrängnis*; (bildungssprachlich) *Antagonismus, Diskrepanz, Divergenz*.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що внутрішня форма лексеми *Konflikt* має ядерно-периферійну будову, яку ми відтворюємо на основі частотності фіксації її компонентів у лексикографічних джерелах. Основними ядерно-понятійними її компонентами є *Auseinandersetzung* «суперечка, дискусія», *innerer Widerstreit* «внутрішнє зіткнення» та *Zwiespalt* «розбрат».

Перспективним вбачаємо виокремлення доведення ядерно-периферійної структури лексеми *Konflikt* статистичними методами аналізу.

Список використаної літератури

1. **Фролова І. Є.** Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : монографія / І. Є. Фролова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна,

2009. – 344 с. **2. Третьякова В. С.** Конфликт как феномен языка и речи / В. С. Третьякова [Электронный ресурс]. – режим доступа : [http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0027\(03_14-2003\)&xsl=showArticle.xslt&id=a16&doc=../content.jsp](http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0027(03_14-2003)&xsl=showArticle.xslt&id=a16&doc=../content.jsp). **3. Левицкий В. В.** Семасиология : монография для молодых исследователей / В. В. Левицкий. – Изд. 2, исправл. и дополн. – Винница : Нова Книга, 2012. – 680 с. **4. Duden** [Elektronische Ressource / Quelle]. – Mode des Zugangs : <http://www.duden.de/rechtschreibung/Konflikt>. **5. DWDS-Wörterbuch** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.dwds.de/?qu=Konflikt>. **6. Goethe-Wörterbuch** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : http://woerterbuchnetz.de/cgi-bin/WBNetz/wbgui_py?sigle=GWB&lemid=JK02975. **7. Meyers Großes Konversationslexikon** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : http://woerterbuchnetz.de/cgi-bin/WBNetz/wbgui_py?sigle=Meyers&lemid=IK06892. **8. OpenThesaurus** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.openthesaurus.de/synonyme/Konflikt>. **9. WID** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.owid.de/artikel/58312>. **10. TheFreeDictionary** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://de.thefreedictionary.com/Konflikt>. **11. Wikiwörterbuch** [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://de.wiktionary.org/wiki/Konflikt>. **12. Wahrig G.** Deutsches Wörterbuch mit einem Lexikon der deutschen Sprachlehre / Gerhard Wahrig. – Mosaik Verlag. – 1986. **13. Der Sprach-Brockhaus** : dt. Bildwörterbuch von A-Z. – g., neu bearb. u. erw. Aufl. – Wiesbaden : Brockhaus, 1984.

Гуцол А. М. Компонентний аналіз лексеми KONFLIKT (на матеріалі німецькомовних лексикографічних джерел)

Проведено компонентний (семний) аналіз лексеми *Konflikt* на матеріалі німецькомовних лексикографічних джерел. В ході дослідження визначено основні значення лексеми та виявлена її структура, а саме ядро, дальня і ближня периферії, встановлених на основі частотності вживання компонентів у лексикографічних джерелах. Найчастотнішими компонентами лексеми *Konflikt*, що презентують ядро, є *Auseinandersetzung*, *innerer Widerstreit* та *Zwiespalt*.

Ключові слова: лексема KONFLIKT, компонент, компонентний аналіз.

Гуцол А. М. Компонентный анализ лексемы KONFLIKT (на материале немецкоязычных лексикографических источников)

Проведен компонентный (семный) анализ лексики *Konflikt* на материале немецкоязычных лексикографических источников. В ходе исследования определены основные значения лексики и выявлена ее структура, а именно ядро, дальняя и ближняя периферии, установленных на основе частотности употребления компонентов в лексикографических источниках. Самыми частотными компонентами лексики *Konflikt*,

представляющих ядро, есть *Auseinandersetzung*, *innerer Widerstreit* и *Zwiespalt*.

Ключевые слова: лексема KONFLIKT, компонент, компонентный анализ.

Gutsol A. M. Componential Analysis of Lexeme KONFLIKT (based on German lexicographical sources)

The article deals with the research of the componential analysis of lexeme *Konflikt* based on German lexicographical sources. The study identified the main value of the lexeme and singled out its structure, namely core, distant and near peripheries, established on the basis of the frequency of use of components in lexicographical sources. The most frequent components of the lexeme *Konflikt* that represent the core are *Auseinandersetzung*, *innerer Widerstreit* и *Zwiespalt*.

Key words: lexeme KONFLIKT, component, componential analysis.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Осовська І. М.

УДК 811.111'373

О. С. Дудченко

**ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПОЗИЦІЇ СВОЇ::ЧУЖІ
У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

**(на матеріалі текстів політичних програм атлантичної
лінгвокультурної традиції)**

Протягом останнього часу політичний дискурс викликає особливий інтерес як сфера маніпулювання масовою свідомістю [1, с. 7]. Політичній програмі як типу тексту політичного дискурсу притаманні певні особливості композиції, стилю, використання специфічних мовних засобів, комбінація мовних та позамовних засобів впливу, своєрідний добір й організація певних структур вираження залежно від прагматичної настанови, мети та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків. На особливу увагу прагмалінгвістів з позицій ведення дискурсу заслуговують і обрані мовною особистістю стратегії, «націлені на дієвість дискурсу в досягненні цілі» [2, с. 51].

Нашу увагу зорієнтовано на прагматичному аспекті політичного дискурсу в ракурсі опозиції свої::чужі. Саме завдяки реалізації даної дихотомії досягається суттєвий вплив, що дозволяє інтегрувати політика та його прибічників у своєму просторі та дискредитувати політичних опонентів – чужих.